

Utlåtande 2003:143 RV (Dnr 011-2968/2002)

Försök med direktval till stadsdelsnämnderna

Motion av Svante Linusson (sp) (2002:53)

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande
Motion 2002:53 av Svante Linusson (sp) anses besvarad med vad
som anförs i detta utlåtande.

Föredragande borgarrådet Leif Rönngren anför följande.

Bakgrund

Svante Linusson (sp) har i en motion, *bilaga*, föreslagit försök med direktval till stadsdelsnämnderna inför valet 2006. Motionären föreslår försök i minst tre stadsdelsnämnder och att staden därför vänder sig till regeringen med begäran om tillstånd för sådan verksamhet.

Remisser

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och valnämnden. Stadsledningskontoret konstaterar att frågan varit uppe till behandling vid ett antal tillfällen bl.a. i svar på motion från Annica Dominus m.fl. (c), motion 2002:18 av Christopher Ödmann m.fl. (mp) och motion 2001:51 av Christopher Ödmann och Viviann Gunnarsson (båda mp). En skrivelse har lämnats till regeringen 1995-12-19 och en ny framställan gjordes 1996-04-29 av stadsledningskontoret på uppdrag av utredningen, stadens politiska organisation (SPO). På den skrivelsen meddelade regeringen 1999-10-03 att det inte fanns skäl att föreslå riksdagen lagändring för att möjliggöra direktval.

Stadsledningskontoret avslutar med att konstatera att i den mån ytterligare belysning bedöms som angelägen kan det vara lämpligt att frågan tas upp i den parlamentariska utredningen om stadens politiska organisation som kan medverka till förnyade överväganden om så bedöms angeläget. Motionen enligt stadsledningskontoret kan härmed anses besvarad.

Valnämnden biföll tjänsteutlåtandet från valnämndens kansli. I tjänsteutlåtandet framgår att det finns inga valtekniska hinder för att genomföra försök med direktval till minst tre stadsdelsnämnder i samband med kommunalvalet 2006. Givetvis kräver detta att de formella förutsättningar för att genomföra sådana val som idag saknas tillskapas och att kommunfullmäktige också fattar vederbörliga beslut.

Mina synpunkter

Denna motion är en i raden av många motioner som de senaste åren lämnats angående frågan om att genomföra direktval till stadsdelsnämnderna. Stadsdelsreformen har nu funnits i ett antal år och många positiva effekter har uppnåtts. Trots det visar de utvärderingar som gjorts i olika kommuner som infört kommunals/stadsdelsnämnder att de demokratiska effekterna varit måttliga på medborgarnivå. Däremot tycks effekterna ha varit större på politikernivå. Det har lett till fler förtroendevalda, en ändrad politikerroll och en vitalisering av partierna ute i kommundelarna (SOU 2000:48). En liknande slutsats kan dras av vad Institutet för kommunal ekonomi vid Stockholms universitet (IKE) skrev i sin slutrapport "Stadsdelsnämnder i Stockholm – Demokrati och effektivitet" (2001). Det går inte att belägga att medborgarna har blivit mer engagerade och aktiva i kommunalpolitiken. Däremot upplever stadsdelsnämndspolitikerna att de fått en tätare relation till stadsdelens medborgare i och med SDN-reformen.

Debatten om decentralisering i samhället har pågått i flera decennier och kravet på närhet mellan individer och beslutsfattare har förekommit i flera utredningar och forskningsrapporter. Kommundemokratikommittén (SOU 2001:48) som bygger på de senaste rönen inom forskningen tar upp att den representativa demokratin behöver kompletteras med olika former av direkt inflytande och delaktighet. Den för ett resonemang om skilda valdagar, kommunala folkomröstningar och nya former för brukarinflytande och en tydligare roll för lokala utvecklingsgrupper. Givetvis har frågan om direktval till stadsdelsnämnder eller kommunalsnämnder diskuterats. Det är inte för tillfället möjligt att välja kommunalsnämnder direkt. Personval till lokala organ är möjligt om partierna i fullmäktige är överens, men det finns än så länge bara ett par få undantag från huvudregeln, att det är partierna som utser

ett par få undantag från huvudregeln, att det är partierna som utser sina representanter. Vi vet att det finns positiva erfarenheter från Norge som sedan 1995 har direktval i fyra stadsdelar. Likaså visade en delrapport (1996) inom utvärderingen av stadsdelsreformen att stockholmarna vill ha direktval till lokala nämnder.

Stadsdelsnämndsreformen måste utvecklas vidare. Det finns dock andra metoder för att utveckla effektiva verktyg för en förbättrad demokratisk dialog och beslutsprocess. Några exempel är medborgarrådslag, diskussionsforum, medborgarpanel/e-panel och e-röstning. Likaså kan man genomföra medborgarmöten, brukarråd och lokala nätverk. Dessa åtgärder skulle helt klart kunna öka förståelsen för den politiska processen mellan medborgare och förtroendevalda.

Självklart måste även stadsdelsnämndsreformen utvecklas vidare. Det har gått ca. fem år sedan den infördes och mycket positivt finns att säga om reformen. Dock har den inte bidragit till en förbättrad lokal demokrati och ökat medborgarinflytande. Nu är det dags att gå vidare. Ett av uppdragen som utredningen ”demokrati och ledarskap” (SPO) har på sitt bord är just att se över stadsdelsnämndernas förutsättningar och villkor.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarrådet *Viviann Gunnarsson* (mp) enligt följande.

Jag föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta att

1. tillskriva regeringen om att ändra kommunallagen så att direktvalda stadsdelsnämnder kan införas i Stockholms stad 2006
2. i andra hand genomföra försök med direktval till minst tre stadsdelsnämnder vid kommunalvalet 2006
3. därutöver anför följande.

I takt med att samhället förändras är det viktigt att demokratin utvecklas. Stadsdelsnämndsreformen har varit början på en ny viktig demokratisk utveckling i Stockholm. Besluten och beslutsfattarna har kommit närmare de som berörs. Vi menar att nästa naturliga steg är direktvalda stadsdelsnämnder. I stadsdelsnämnderna kan demokratin utvecklas idag också med hjälp av IT, men även genom olika variationer av röstningsförfarande. Våra uppdragsgivare är medborgarna. För att skapa en demokratisk kultur som sätter stockholmarnas behov av god service i centrum krävs ett personligt, aktivt och synligt engagemang av alla förtroendevalda. De demokratiska processerna ska därför kontinuerligt utvecklas.

Vi anser därför att kommunen bör tillskriva regeringen för att få till stånd en ändring i kommunallagen så att direktvalda stadsdelsnämnder ska bli möjligt år 2006. I andra hand vill vi att direktval åtminstone genomförs på försök vid kommunalvalet 2006.

Särskilt uttalande gjordes av borgarråden *Kristina Axén Olin, Sten Nordin* och *Mikael Söderlund* (alla m) enligt följande.

Stadsdelsnämnderna bör avskaffas och ersättas med nämnder som handlägger individärenden inom socialtjänsten, likt föregångaren socialdistriktsnämnden. Övriga ansvarsområden kan antingen överföras till de centrala nämnderna eller till den enskilda individen. Principiellt behövs bara två direktvalda politiska instanser. Riksdagen och kommunfullmäktige.

Vi moderater förordar ett samhälle där färre beslut tas av politiska företrädare och fler av den enskilde individen eller familjen. En konsekvens av en sådan politik är lägre skatter och valfrihetssystem där man själv väljer vilken skola, barnomsorg, service och omsorg som passar den enskilde bäst.

Det demokratiska systemet behöver emellertid restaureras på en lång rad punkter, men istället för direktvalda stadsdelsnämnder skulle direktvalda politiker till riksdag och kommun vara en välgörande injektion i det politiska systemet. Vi behöver synliggöra politikerna för väljarna och ge dem ett personligt, inte kollektivt ansvar. En personvalsreform ligger högt på listan över vad som borde göras men socialdemokraterna, trots sitt högtravade prat om demokratin, är motståndare till alla reformer som kan tänkas rucka på partiets maktdominans i vårt land. Att skyla över sin ovilja mot verkliga förändringar genom att tillsätta demokratiborgarråd, SPO-utredningar och göra andra kosmetiska utspel lurar ingen.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår kommunfullmäktige besluta följande

Motion 2002:53 av Svante Linusson (sp) anses besvarad med vad som anförs i detta utlåtande.

Stockholm den 19 november 2003

På kommunstyrelsens vägnar:
ANNIKA BILLSTRÖM

Leif Rönngren

Anette Otteborn

Reservation anfördes av *Christer Öhgren* (mp) med hänvisning till reservationen av (mp) i borgarrådsberedningen.

Särskilt uttalande gjordes av *Kristina Axén Olin, Sten Nordin* och *Mikael Söderlund* (alla m) med hänvisning till det särskilda uttalandet av (m) i borgarrådsberedningen.

Särskilt uttalande gjordes av *Ann-Margarethe Livh* (v) enligt följande.

Det är viktigt att stärka den lokala demokratin. För att befolkningens åsikter i ett visst geografiskt område också skall kunna ge utslag på sammansättning av de politiska organ, som skall vara styrande i detta område vore det önskvärt med direktval till stadsdelsnämnderna. Dagens lagstiftning medger dock inte detta. Däremot finns det en möjlighet för fullmäktige att utse ledamöter och ersättare i stadsdelsnämnden efter valresultatet i stadsdelsnämnden såsom beskrivits i v-motion nr 2001:48. Vi anser att denna möjlighet skall utnyttjas av fullmäktige åtminstone vid några av stadsdelsnämnderna, när man utser sina representanter till dessa efter 2006 års val. Detta har vi också föreslagit i samband med behandling av fyra andra demokratimotioner (Utl. 2003:RV 010-661/2002, 015-1230/2001, 010-1227/2001 och 010-824/2001).

Särskilt uttalande gjordes av *Ewa Samuelsson* (kd) enligt följande.

Stadsdelsnämnderna bör bevaras och utvecklas för att bidra till att de politiska besluten fattas så nära medborgarna som möjligt.

I en storstad som Stockholm är stadsdelsnämnder den främsta, praktiska möjligheten för reellt medborgarinflytande. Sedan stadsdelsnämndsreformen genomfördes har medborgarnas möjlighet att komma i kontakt med politiker och påverka besluten för medborgarna att de tjänstemän inom staden som i praktiken sköter den kommunala service som vi så gott som dagligen tar del av, numera finns inom ett decentraliserat system med stadsdelsförvaltningar. Den geografiska närheten till ett medborgarkontor och till de som är ansvariga för verksamheten har stor betydelse för medborgarna.

Tanken på direktvalda stadsdelsnämnder är intressant, men kristdemokraterna anser att problemen och frågetecknen om konsekvenserna för närvarande motiverar att den nuvarande ordningen bibehålls. Som Stadsledningskontoret påpekar i sitt tjänsteutlåtande är risken att den kommunala likställigheten sätts ur spel och att möjligheterna att hålla ett helhetsgrepp över stadens verksamhet och ekonomi försvåras. I våra stadsdelsnämnder finns en rad intressanta exempel på ökat medborgarinflytande som är viktiga att följa och sprida till andra delar av staden.

ÄRENDET

Svante Linusson (sp) har i en motion föreslagit försök med direktval till stadsdelsnämnderna vid valet 2006. Motionären föreslår försök i minst tre stadsdelsnämnder och att staden därför vänder sig till regeringen med begäran om tillstånd för sådan verksamhet.

REMISSER

Motionen har för synpunkter remitterats till stadsledningskontoret och valnämnden.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande av den 5 februari 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret konstaterar att frågan varit uppe till behandling vid flera tillfällen under senare år och icke föranlett nya initiativ från staden sida. I en motion från Annika Domenius m. fl. (c) och i två motioner av Miljöpartiet (18/2002) och (51/2001). En skrivelse har lämnats till regeringen 1995-12-19 och en ny framställan gjordes 1996-04-29 av stadsledningskontoret på uppdrag av utredningen, stadens politiska organisation (SPO). Regeringen meddelade 1999-10-03 att det inte fanns skäl att föreslå riksdagen lagändring för att möjliggöra direktval. Kommunfullmäktige avslog 1999-11-25 yrkanden från miljöpartiet och vänsterpartiet om att återigen ansöka hos regeringen om att få genomföra försök med direktval.

Argumenten i tidigare avslagsbeslut har varit att den kommunala likställigheten sätts ur spel med separata val till kommunfullmäktige och stadsdelsnämnderna och att en maktindelning skulle skapa otydlighet i den demokratiska styrningen i synnerhet vid varierande majoritetsförhållanden runt om i staden. Två olika kommunalval till kommunfullmäktige och stadsdelsnämnderna skulle vidare försvåra möjligheterna att hålla ett helhetsgrepp över stadens verksamhet och ekonomi. Det naturliga vore att varje stadsdelsnämndsområde bildar egen kommun.

Stadsledningskontoret avslutar med att konstatera att i den mån ytterligare belysning bedöms som angelägen kan det vara lämpligt att frågan tas upp i den parlamentariska utredningen om stadens politiska organisation (SPO) som kan medverka till förnyade överväganden om så bedöms angeläget. Motionen enligt stadsledningskontoret kan härmed anses besvarad.

Valnämnden beslutade den 29 januari 2003 att godkänna valnämndens kanslis tjänsteutlåtande.

Valnämndens kanslis tjänsteutlåtande av den 1 januari 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Det finns inga valtekniska hinder för att genomföra försök med direktval till minst tre stadsdelsnämnder i samband med kommunalvalet 2006. Givetvis kräver detta att de formella förutsättningar för att genomföra sådana val som idag saknas tillskapas och att kommunfullmäktige också fattar vederbörliga beslut.

Ett val till några av stadsdelsnämnderna i anslutning till kommunalvalet 2006 förutsätter som motionären anför att en rad frågor av teknisk och organisatorisk karaktär relaterade till valets genomförande får en lösning.

En utökning av antalet valhandlingar på valdagen från tre till fyra innebär givetvis vissa tillkommande kostnader. Under förutsättning att arbetsfördelningen mellan stat och kommun i valet inte ändras skulle tillkommande svårigheter och kostnader dock bli begränsade.

KOMMUNFULLMÄKTIGE

Motioner

2002:53

2002:53

Motion av Svante Linusson (sp) om försök med direktval till stadsdelsnämnderna

Stadsdelsnämnderna i Stockholm har funnits i två valperioder. De har berikat stockholmspolitiken i demokratiserande riktning på flera sätt, dels genom den förstärkta lokalkännedomen bland de politiskt ansvariga, dels genom en breddning av kontaktytan mellan medborgare och politiker. Den kommunala administrationen har förbättrats, genom att verksamheterna bättre kunnat samordnas och samverka över traditionella nämndgränser. Detta har medverkat till minskad byråkrati och lägre kostnader för skattebetalarna.

Stadsdelsnämnderna ser därför ut att ha kommit för att stanna.

Även om inga föreskrifter påbjuder detta, har det för det flesta tett sig som självklart, att samtliga nämndledamöter bor inom sina respektive stadsdelsnämndsområden. Detta har också stärkt banden mellan medborgare och politiker. För många ter det sig emellertid som en ofullständighet, att inte de lokala representanterna också är valda av den valmanskår som de är satta att företräda. Om så vore fallet skulle känslan av samhörighet ytterligare förstärkas och nämndledamöternas representativitet skulle från demokratisk synpunkt inte heller kunna ifrågasättas.

Självfallet skulle direktval till stadsdelsnämnderna aktualisera ett antal nya frågeställningar och skapa nya ställningstaganden. Sålunda skulle förmodligen partifördelningen mellan de valda stadsdelsnämndledamöterna mycket väl kunna tänkas skilja sig från motsvarande fördelning i kommunfullmäktige. Hur skulle då det politiska arbetet bedrivas om en viss majoritet skulle tvingas arbeta inom en budgetram som fastställts av en annan majoritet? Skulle mycket lokalt förankrade partier kunna få mandat i en stadsdelsnämnd, utan att vara representerade i fullmäktige? Hur ska man lösa valförfarandet, då de allmänna valen redan nu inkluderar tre samtidiga val till skilda politiska organ? Hur ska man få legitimitet för ett direktval till en kommunal nämnd,

man få legitimitet för ett direktval till en kommunal nämnd, som det faktiskt är fråga om i detta fall?

Dessa och andra frågor synes vara enkla att lösa, om bara principen om direktval fastställdes. I många städer med gammal tradition av stadsdelsnämnder, är frågan om direktval självklar. Vi behöver bara gå till städer som Berlin, Paris och London för att hitta motsvarigheter. I Oslo har förfarandet redan tillämpats i flera så kallade bydelsnämnder. Inledningsvis bör direktval kunna genomföras på försök i ett antal nämnder i Stockholm.

Jag föreslår därför att fullmäktige måtte besluta att

1. i samband med kommunalvalet 2006 genomföra försök med direktval till minst tre stadsdelsnämnder
2. staden därför vänder sig till regeringen med begäran om tillstånd för sådan verksamhet.

Stockholm den 7 oktober 2002

Svante Linusson